Egy igazi civilizátor: Nádasdy Ádám (1947–2026)

Sok tanáromra emlékszem jó szívvel, Nádasdy Ádám kiemelkedik közülük. Tanárom, majd kollégám és barátom is volt. Nem könnyű megszólalni még hónapokkal a halála után sem.

Nádasdy Ádám életének második felét közfigyelem övezte, sokan tudnak róla sokmindent. Mondhatni celeb volt, az a ritkábbik fajta, aki tudásával, szakértelmével, humorával, sokoldalúságával érte ezt el. Mivel szexualitása a kisebbséghez tartozott, időnként ezügyben is nyilatkozni kényszerült, ami szintén kitüntetett érdeklődésre tartott számot. Az őt is démonizáló rezsim vesztét meg már nem érhette, de még megsejtette.

Sajnos a tanár, a nótaénekes vagy az életéről a színpadon mesélő Nádasdyt élőben már nem hallhatjuk. Írásait azonban továbbra is olvashatjuk, előadásait, interjúit újra megnézhetjük. Akit érdekel, könnyen hozzáfér verseskötéteihez, műfordításaihoz, ismeretterjesző könyveihez, cikkeihez, interjúihoz.[1] Ezeken a hasábokon viszont nem a költőről, nem a műfordítóról, nem a férjről, apáról és nagyapáról, hanem a nyelvészről kell megemlékeznünk.

Nádasdy kétnyelvű család benjáminjaként született, ahol németül és magyarul is beszéltek. Az angolt még mint egzotikus, talán tűrt, de semmiképp nem támogatott nyelvet kezdte tanulni. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen angol–olasz szakos tanári diplomát szerzett, és behatóan foglalkozott a perzsával és a jiddissel is. Amit magyarként, keleteurópaiként hiányolt magából, az a cigány változataival való közelebbi kapcsolat volt.[2] De tudjuk, nem attól nyelvész valaki, hogy az átlagnál több nyelvet ismer.

Nyelvészettel foglalkozó szakcikkei először inkább mondattani kérdésekkel foglalkoztak: a kérdőmondatokkal (Nádasdy 1972), a tudajdonnevek mibenlétével (Barabás et al. 1977), a vonatkozó névmásokkal (Nádasdy 1982), a segédigékkel (Prószéky et al. 1984, Kálmán et al. 1986, 1989). Majd lassan átvált a cikkek témája a hangtanba: a szegmentális fonológiáról (Nádasdy 1985), a kölcsönszavak geminátáiról (Nádasdy 1989b), az angol magánhangzórendszer feszes hangjairól (Nádasdy 1993a), a magyar magánhangzókról (Nádasdy–Siptár 1994), a magyar hangsúlyról (Kálmán–Nádasdy 1994), az angol hangsúlytalan magánhangzókról (Nádasdy 1989a, 1993b, 1994, 2013), a magyar magánhangzók hosszúságáról (Nádasdy–Siptár 1998), a magyar kötőhangokról (Nádasdy 2019) ír. (Teljes listát az MTMT-ben találunk.[3]) Írásaiban leggyakrabban a magyar és az angol jelenségeit tárgyalta. Erről a két nyelvről később egy-egy könyvet is megjelentetett (Nádasdy 2020, 2024a).

Ami Nádasdy Ádámot nyelvészként igazán közismertté tette, az tudományismertető munkássága. A 2000 c. folyóiratban 1990-ben jelent meg A helyesírási ló[4] című írása,

[1] A legrészletesebb ezek közül a Partizáné: https://www.youtube.com/watch?v=vGBc_4LIOSA, egy másik fontos beszélgetés az Az élet meg minden podcastja: https://www.youtube.com/watch?v=AqFsVdvYxqY. Aki inkább olvasni szeretne, annak a Digitális Irodalmi Akadémia gyűjteményét ajánljuk: https://dia.hu/dia-szerzok/nadasdy-adam.

[2] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/megmondtam_szazszor

[3] https://m2.mtmt.hu/api/publication?cond=authors%3Bin%3B10039194&size=100

[4] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/izlesek/a_helyesirasi_lo

DOI: https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2026.3.374

amelynek egyik hosszú utóéletű megállapítása, hogy az angol helyesírás annyira furcsa, hogy a *Manchester* betűsort [livörpúl]-nak ejtik. Ez a „tény” *practical joke*-ként az átdolgozott Országh/Magay-szótár 1998-as kiadásába is bekerült, és a híre Angliába is eljutott.[5]

A 90-es évek első felében a BUKSZ-ban (Budapesti Könyvszemle) volt rovata Mi a pálya[6] címmel. Már az itt megjelent cikkek alapján „liberálisnak” minősítették Nádasdy nyelvészeti szemléletét, jóllehet amit a nyelvről, annak működéséről ír, az lényegében ugyanaz, mint amit a nyelvtudomány már a 20. század eleje óta hirdet. A helyzetét az 1700 körül élő vidéki földrajztanárhoz hasonlítja, akinek a heliocentrikus „tanait” gyanúsnak tartják a szülők, miközben ő csak azt hirdeti, amit minden hozzáértő kollégája (Megmondtam százszor[7]). Két további hosszabb sorozata volt, 2000 és 2008 között Modern Talking[8] címmel a Magyar Narancsban 120 tárca, majd 2010 és 2013 között Feuilleton[9] címmel az ÉS-ben még tíz. Ezeket annak idején is sokan követték, és azóta is heti többezres forgalmat generál a cikkeket tartalmazó archívum. A cikkek egy része könyv formában is megjelent (Nádasdy 2003, 2008, 2024b). A Bartók rádión elhangzott, Kálmán Lászlóval együtt készített Nyelv-ész-érvek című műsor leirata is elérhető könyv alakban (Kálmán–Nádasdy 1999). Kálmánnal később Szószátyár[10] címmel a Klubrádión készítettek nyelvi ismeretterjesztő műsort.

A sok publikus szerepe közül a legjobban talán a tanárit játszotta Nádasdy Ádám. A nyelvtudományhoz való legnagyobb hozzájárulása az, hogy diákjai közül több tucatot állított nyelvészi pályára, de akit nem, azzal is megértette, mi ebben az izgalmas, miért nem humán-, hanem reáltudomány – hagyományos kategorizálással – a nyelvészet. Civilizátor volt a szónak a jobbik értelmében. Nem csak az egyetemen, azon kívül is nagyon sokunkat terelt egy élhetőbb élet felé. Ez a hatása sokáig velünk fog maradni.

Nádasdy Ádám válogatott nyelvészeti írásai[11]

Nádasdy Ádám 1972. A kérdőmondat a magyar és az angol nyelvben. In: Horváth Miklós – Temesi Mihály szerk., *Összevető nyelvvizsgálat, nyelvoktatás.* Tankönyvkiadó, Budapest. 242–247.

Barabás András – Kálmán C. György – Nádasdy Ádám 1977. Van-e a magyarban tulajdonnév? *Nyelvtudományi Közlemények* 79: 135–155. https://library.hungaricana.hu/hu/view/NyelvtudomanyiKozlemenyek_079/?pg=140

Nádasdy, Ádám 1982. Relative Pronouns in English and Hungarian. In: Dezső, László szerk., *Contrastive Studies, Hungarian–English.* Akadémiai Kiadó, Budapest. 75–88. https://real-eod.mtak.hu/11305/

Prószéky, Gábor – Kálmán, László – Kálmán, C. György – Nádasdy, Ádám 1984. Topic, Focus and Auxiliaries in Hungarian. *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik* 24: 162–177. https://ugp.rug.nl/GAGL/article/view/30186

[5] Geoff Lindsey közlése.

[6] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/mi_a_palya

[7] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/megmondtam_szazszor

[8] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/

[9] http://seas.elte.hu/w/!moderntalking/feuilleton

[10] https://www.klubradio.hu/musorok/szoszatyar-43

[11] A jegyzék az időrendet követi és tartalmazza a társszerzős műveket is.

Nádasdy, Ádám 1985. Segmental phonology and morphophonology. In: Kenesei István szerk., *Approaches to Hungarian 1: Data and Descriptions*. JATE, Szeged. 225–246.

Kálmán, C. György – Kálmán, László – Prószéky, Gábor – Nádasdy, Ádám 1986. Hocus, focus and verb types in Hungarian infinitive constructions. In: Werner, Abraham – de Meÿ, Sjaak, *Topic, Focus and Configurationality: Papers from the 6th Groningen Grammar Talks*. John Benjamins, Amsterdam. 129–142. https://doi.org/10.1075/la.4.07kal

Kálmán C. György – Kálmán László – Nádasdy Ádám – Prószéky Gábor 1989. A magyar segédigék rendszere. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 17: 49–103. https://real-j.mtak.hu/1141

Nádasdy, Ádám 1989a. Unstressed vowels today and tomorrow. In: Vadon, Lehel szerk., *Studies in English and American Culture. Proceedings of the Conference on English and American Studies*. Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola, Eger. 259–267.

Nádasdy, Ádám 1989b Consonant length in recent borrowings into Hungarian. *Acta Linguistica Hungarica* 39: 195–213. https://real-j.mtak.hu/842/

Nádasdy, Ádám – Siptár, Péter 1989. Issues in Hungarian phonology: Preliminary queries to a new project. *Acta Linguistica Hungarica* 39: 3–27. https://real-j.mtak.hu/842/

Nádasdy, Ádám 1993a. Tenseness in the phonological system of British RP. *VIEWS: Vienna English Working Papers* 2: 45–61. https://archiv-anglistik.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/dep_anglist/weitere_Uploads/Views/views931.pdf

Nádasdy, Ádám 1993b. Unstressed and partially stressed syllables in English words. Kandidátusi disszertáció, MTA, Budapest.

Nádasdy, Ádám 1994. Partially-stressed syllables and "unstable" /ɪ/ in English. *The Even Yearbook* 1: 57–86. http://seas.elte.hu/w/!even/94na

Nádasdy Ádám – Siptár Péter 1994. A magánhangzók. In: Kiefer Ferenc szerk., *Strukturális magyar nyelvtan 2: Fonológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 42–182. https://mersz.hu/kiefer-strukturalis-magyar-nyelvtan-2

Nádasdy Ádám – Kálmán László 1994. A hangsúly. In: Kiefer Ferenc szerk., *Strukturális magyar nyelvtan 2: Fonológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 393–467. https://mersz.hu/kiefer-strukturalis-magyar-nyelvtan-2

Nádasdy, Ádám – Siptár, Péter 1998. Vowel length in present-day spoken Hungarian. *The Even Yearbook* 3: 149–172. http://seas.elte.hu/w/!even/98ns

Kálmán László – Nádasdy Ádám 1999. *Hárompercesek a nyelvről*. Osiris Kiadó, Budapest. http://seas.elte.hu/dokuwiki/!moderntalking/_media/hajnali.pdf

Nádasdy Ádám 2003. *Ízlések és szabályok. Írások nyelvről, nyelvészetről*. Magvető Kiadó, Budapest.

Nádasdy Ádám 2008. *Prédikál és szónokol. Újabb írások nyelvről, nyelvészetről, 2003–2007*. Magvető Kiadó, Budapest.

Nádasdy, Ádám 2013. "presume-tensing" and the status of weak /i/ in RP. In: Szigetvári, Péter szerk., *VLlxx: Papers Presented to László Varga on his 70th Birthday*. Tinta Kiadó, Budapest. 363–381. http://seas.elte.hu/vllxx/nadasdy.html

Nádasdy Ádám 2019. A magyar melléknevek többes száma. In: Kenesei István – Siptár Péter szerk., *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXXI. Fonológiai tanulmányok*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 167–185. https://real.mtak.hu/137810/

Nádasdy Ádám 2020. *Milyen nyelv a magyar?* Corvina Kiadó, Budapest.

Nádasdy Ádám 2024a. *Milyen nyelv az angol?* Corvina Kiadó, Budapest.

Nádasdy Ádám 2024b. *Szmoking és bermuda: Nyelvészeti írások*. Magvető Kiadó, Budapest.

Szigetvári Péter
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem